

(RESSENYES)

DD.AA.
Castelldefels.
Temps d'història
Castelldefels: Ajuntament,
 2003, 434 p.

Una bona història local

De territori d'Eramprunyà a platja de Barcelona

Molt probablement, i vista des de Barcelona, Castelldefels és una població que s'associa sobretot amb l'incipient turisme de la dècada de 1960, els càmpings i l'escapada a les pinedes i a la platja de moltes famílies de l'àrea metropolitana. Potser, per altres més informats, amb el somni de la Ciutat de Repòs i de Vacances projectada per la Generalitat republicana. I poca cosa més. De fet, si no fos per la presència física del castell, molts identificarien la població amb tantes altres de les quals se suposa que «no tenen història». És cert que Castelldefels era, quan va començar aquest procés de desenvolupament, un poble petit, que el 1960 tenia només 4.000 habitants, una xifra que s'aniria incrementant progressivament fins als 20.000 de 1975, i que en els darrers vint anys ha fet un nou i extraordinari salt demogràfic i urbanístic.

Precisament perquè aquests ciutadans del Castelldefels actual en sàpiguen alguna cosa més que el tòpic que anunciàvem a l'inici, un grup d'historiadors ha confegit una ambiciosa història local de Castelldefels, amb el títol *Castelldefels. Temps d'història*. Es tracta, com dèiem, d'una obra ambiciosa, que aporta un gruix molt considerable d'investigació nova i que han redactat especialistes en les diverses etapes cronològiques. Així, sota la coordinació de Dolors Sanahuja, que també ha redactat l'apartat dedicat a la història medieval, Montserrat Sans s'ocupa de la prehistòria, Albert López de la història antiga, Josep Campmany de l'edat moderna i Jordi Navarro de la història contemporània. En definitiva, un conjunt d'historiadors de formació universitària, que han sabut conjugar la seva experiència en recerca amb un format de divulgació que pot ser útil a tots els públics. D'alguna manera, som davant d'un producte historiogràfic que cada cop es generalitza més, amb unes característiques comunes que cal remarcar: en primer lloc, la voluntat d'elaborar un discurs històric sobre la localitat estudiada en què existeix un fil conductor

ben evident, enfront dels antics i clàssics aplecs de documents. En segon lloc, cal destacar la voluntat dels autors de fer-se entendre, d'aconseguir un producte que arribi a un públic ampli. Una altra característica seria el treball en equip, on els especialistes ho són sobretot d'una cronologia. En aquest desig de fer-se entendre no és una qüestió menor el mateix disseny de la publicació, que combina el discurs central amb textos i petits inserts sobre qüestions específiques, a banda de l'ús intencionat de quadres, gràfics i il·lustracions, que aporta moltes dades sense interferir en la lectura principal. D'aquesta manera es pot combinar el rigor de les dades, la menció a les fonts i les referències bibliogràfiques amb una lectura amena i senzilla. Es tracta, en definitiva, d'un model que a la comarca del Baix Llobregat compta amb precedents més llunyans com la *Història de l'Hospitalet* (1997) i d'altres molt més pròxims, com *Sant Feliu de Llobregat. Identitat i territori* (2002) o la publicació fragmentada en diversos volums d'una història de Viladecans.

Tanmateix, la voluntat de divulgació d'aquesta obra no ha de fer oblidar les seves aportacions en el terreny de la recerca més innovadora i, en conseqüència, les dades que els especialistes de cada període històric en podran extreure per tenir una visió més àmplia i complexa de la història del Baix Llobregat i de Catalunya. I és que la publicació compleix una doble funció precisament perquè la recerca publicada fins avui sobre Castelldefels no és gaire àmplia, i en aquestes circumstàncies el llibre que fa la funció de manual general és alhora la via per la qual es donen a conèixer per primer cop alguns estudis monogràfics. És en aquest sentit que Josep Fontana manifesta en el pròleg l'enorme interès de publicacions com aquesta, que permeten anar aportant nou coneixement que en moltes ocasions pot acabar contradint afirmacions genèriques que donem per bones sense que hagin estat gaire interrogades. O, com a mínim, interrogades des d'espais geogràfics i socials diferents dels hegemònics. Com indica Fontana, una història local, ben diferent de la crònica localista, és vital per conèixer amb molt més detall les formes de vida dels homes i les dones del passat.

Així doncs, seguint el model apuntat més amunt, i amb aquesta voluntat analítica, el lector trobarà en aquest llibre una informació molt àmplia i variada, d'aspectes tan diversos com la presència dels ibers, el paper de la localitat com a territori de frontera en moments de l'alta edat mitjana i l'estructura defensiva del territori d'Eramprunyà, les característiques de la vida quotidiana en un petit lloc sense gaire recursos, els plets medievals entre monestirs i senyors, la immigració francesa a l'edat moderna, la importància de la baronia d'Eramprunyà en la vida local, l'aparició d'un barri marítim, la violència de corsaris i bandolers o la vida a la taverna setcentista. Tot plegat, per apropar-nos al Castelldefels contemporani, que es vincula sobretot a l'arribada del ferrocarril de la línia de Barcelona a Vilanova, el 1881, i a l'aposta que va fer el financer i polític barceloní Manuel Girona, el qual va comprar moltes terres i esdevingué estiuejant de la població, a més de reconstructor del castell. Començava aleshores, si es vol

molt lentament encara a través de les inversions de Girona, una nova etapa de la història local. La terra pobra de Castelldefels es convertiria de cop i volta en l'objecte del desig d'una activitat moderna, el turisme. Primer, només en projecte i pensat racionalment, amb la intenció de construir la Ciutat de Repòs i de Vacances. Després, efectivament i enmig de l'especulació franquista, d'ençà 1960, quan Castelldefels es va convertir, com deia un eslògan de l'època, en la platja de Barcelona. El turisme i el creixement en taca d'oli de l'àrea metropolitana expliquen l'increment demogràfic des d'aleshores, que en realitat encara no s'ha aturat, tot i que actualment té noves variables. En finalitzar la lectura del llibre, la rica descripció i anàlisi del procés històric local topa amb una mancança. El fi-

nal és massa aspre i sec. El lector es queda amb ganes de saber com es gestionen, en democràcia, els problemes que tenia la població a principis de la dècada de 1970. Crec que hauria estat bo allargar aquesta explicació, encara que hagués estat d'una manera més sumària, com un epíleg necessari per entendre el Castelldefels d'avui. Aquell en què la història, tossudament, reapareix de tant en tant, com en el cas del vaixell medieval sorgit de les obres del canal olímpic de rem, metàfora d'un passat que emergeix quan menys t'ho esperes.

Carles Santacana

les Corts s'ha redactat *Un suburbi obrer a la Barcelona d'entreguerres. La Colònia Castells de les Corts, 1923-1936*.

En la recerca els autors han fet una anàlisi exhaustiva de les diverses fonts existents sobre el període cronològic objecte d'estudi, que ha donat com a resultat un llibre sòlidament documentat: extensa bibliografia, on cal destacar *Barcelona 1930: un atlas social*; consulta de l'Arxiu Municipal Administratiu de Barcelona, l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Arxiu Municipal del Districte de les Corts i òrgans de premsa com *Solidaridad Obrera*, i també utilització de fonts orals, entrevistant persones que han viscut o encara viuen a la colònia, com és el cas d'Antoni Ferrer.

Amb les dades obtingudes els autors configuren el llibre en dues parts: una primera centrada en els trets urbanístics i sociodemogràfics de les anomenades segones perifèries barcelonines de la dècada de 1920, amb l'anàlisi del procés de configuració sociourbanístic de la colònia, i una segona on l'eix són les característiques que defineixen els seus habitants, juntament amb les xarxes de sociabilitat i la vida quotidiana.

En primera instància els autors ens presenten una Barcelona d'entreguerres que experimentà un espectacular creixement urbanístic centrífug que donà lloc a les segones perifèries. Es tractava de zones relativament allunyades del centre de Barcelona, pràcticament sense urbanitzar, que van experimentar un ràpid procés de parcel·lacions. Can Dragó, Carmel, Can Baró, Gràcia Est, Sant Martí, Collblanc i Camp de l'Arpa eren exemples de noves barriades, els habitants de les quals presentaven uns trets sociogeogràfics clars: proletariat jornalier immigrant procedent del sud-est peninsular.

El plantejament dels autors és que la construcció de la Colònia Castells, amb les seves particularitats, formà part d'aquest marc perifèric. Construïda entre 1923 i 1928 a instàncies de Maria Dolors Barnola i Maria Castells, vídua i filla de Manuel Castells, de la família industrial Castells de les Corts, es projectà com una construcció massiva, sobre poc més d'una hectàrea, cosa que donà lloc a una elevada densitat: més de 700 habitants/ha el 1930. Un punt que cal remarcar és que la colònia era de

El llegat d'una Colònia

La formació d'un microcosmos obrer a les Corts

És molt possible que moltes de les persones que adquireixen els més diversos articles al conegut megacentre comercial L'Illa Diagonal desconeguin que en un paisatge proper, com amagada, emmarcada entre els carrers Entença, Equador, Montnegre i Taquígraf Serra, es troba la Colònia Castells. A la Barcelona de les transformacions urbanístiques del Fòrum 2004, indrets com la Colònia Castells són una *rara avis* urbanística, una illa d'un tipus molt diferent de l'esmentada en les línies precedents. Però les conjuntures macroeconòmiques i urbanístiques sembla ser que no perdonen i l'existència dels quatre petits passatges que configuren la colònia té data de caducitat.

Si ens apropem als jardins de Joaquim Ruyra, a la cruïlla del carrers Entença i Morales amb la Travessera de les Corts, podem comprovar la presència d'un solar, el qual se'ns anuncia amb el rètol següent: «Enderroc del solar del c. Morales 1-13 per futura construcció d'habitatges de promoció municipal. 1ª fase Colònia Castells. Maig 2003». El cas és que la Colònia Castells serà enderrocada per construir-hi noves edificacions, i els seus habitants actuals disposen de la possibilitat de traslladar-se als nous blocs d'habitatges que s'edificaran en aquest solar del carrer Morales. Per evitar que aquesta barriada popular desaparegui de la memòria col·lectiva del districte de